

צבא להגנה ולבנין

(במיסדר נח"ל)

א

מראשית ימי התישבותנו החדשים היו ההתישבות החקלאית וההגנה צמודות זו לזו. לפני ימים אחדים חגגנו את יובל השבעים לראשית החריש בכפר העברי הראשון שהוקם בדורותינו — החריש הראשון של מייסדי פתח תקוה. זה היה אחד המעשים המהפכניים הגדולים ביותר בהיסטוריה העברית החדשה. ללא כל דוגמה מדריכה וללא כל נסיון מוקדם, בלי סעד ועידוד מצד תנועות ומפלגות, רק מתוך התעוררות פנימית ראשונית של מעפילים נועזים, סוללי נתיבות חדשות, קמו מספר צעירים בחומות ירושלים העתיקה ובגלות הונגריה הרחוקה להקים כפר עברי על גדות הירקון השופעות ביצות וקדחת. ביצירת-בראשית זו נתכוונו מייסדי הכפר לפתוח תקוה חדשה לעם היהודי — תקוות מולדת ועצמאות לעם מפוזר בנכר ותלוי בחסדי זרים. בוגי פתח-תקוה רצו להיות עובדי-אדמה שלווים החיים על מחרשתם — אולם קפץ עליהם רוגזם של אנשי-המדבר ומשמרי השממה, והמתישבים החדשים נאלצו לאחוז ברובה למען הגן על חייהם, עבודתם וכפרם. אותו הדבר קרה אחר כך למייסדי ראשון-לציון, גדרה, זכרון יעקב וראש-פינה, ובמיוחד למתיישבים במטולה, שנתקפו קשה ולעתים קרובות על ידי שכניהם. השלטון התורכי שהיה קיים אז בארץ היה מחוסר-אונים ונטול-כשרון לשמור על הבטחון. הארץ היתה פרועה ומופקרת לאנרכיה, ותגרות-דמים בין כפרים שכנים — גם בתוך הישוב הערבי — והתנגשויות בין הבידואים ובין הפלחים היו פורצות תכופות, ללא הפרעה וללא התערבות מצד השלטון. וגם בני המושבות היהודיות — המעטות והצעירות בימים ההם — לא יכלו לסמוך על הממשלה והיו חייבים לדאוג בכוח עצמם לבטחונם ולשלומם. לכלל ארגון מתמיד ומוצק הגיעה דאגה זו רק בימי העליה השנייה, שהחלה לפני כארבעים וחמש שנים, משנת 1904 ואילך. עליה זו ראתה בעבודה,

וקודם כל בעבודה חקלאית, את האמצעי הראשוני והעיקרי לבנין המולדת והעצמאות — והקדישה עצמה להקמת מעמד עובד עברי שיהיה לעם עובד, אבל עליה זו גם עמדה על ההכרח להקים כוח-מגן עברי, ככך-ליה אורגני להתישבות ולעבודה — ונוצר „השומר”. שמירת המושבות היהודיות היתה אז ברובה בידי שומרים זרים — ערבים או צ'רקסים, ורק בשעת התקפה ממש היו בני המושבים יוצאים להגן על עצמם. „השומר” היה הארגון הראשון שנועד לשמירה ולהגנה אשר היה מכובד על הישובים היהודים. חברי „השומר” התאמנו והתיחדו לתפקיד זה — בתוך מסגרת מעין-צבאית ומתוך משמעת צבאית חמורה. זה היה הארגון המזוין היהודי הראשון שקם בארץ, לאחר אלף ושלוש מאות שנה ויותר, מאז נלחם צבא יהודי תחת הפיקוד של בנימין מטבריה יחד עם הפרסים (בשנת 614) נגד השליטים הביזנטיים. „השומר” לא היה ארגון-מחתרת, אם כי לא היה לו מעמד חוקי ומוכר מטעם הממשלה התורכית. הוא פעל בגלוי כהסתדרות שומרים במושבות, וכמנהג הימים ההם נשא נשקו בגלוי, כאשר עשו זאת גם הבידואים והפלחים, אם כי לא לגמרי בהתאם לחוק.

בארגון „השומר”, שהוקם לפני 42 שנה, היה גלום כבר הגרעין הראשון של צבא-הגנה לישראל. מארגני „השומר”, ככל בני העליה השניה, ראו ב ע ב ו ד ה את המכשיר העיקרי להקמת המולדת, ויחד עם זאת הכירו שכוח מזוין יהודי הוא תנאי הכרחי לבטחון העבודה ולמילוי יעוד העובדים והמתישבים, אלא שלא הסתפקו בשמירה והגנה בלבד. „השומר” לא רצה שחבריו יחיו כל הזמן על נשקם — חיים אלה עלולים לנוון ולדלדל את האדם — ומפני כך שאף למזג את חיי העבודה וההתיישבות בחיי שמירה והגנה והיה מעסיק את חבריו חליפות — תקופה בשמירה ותקופה בעבודה, וגם יסד כפרי שומרים: תל-עדשים בעמק, תל-חי וכפר-גלעדי בגליל העליון.

ב

במלחמת העולם הראשונה הוקם הלגיון העברי שנלחם בתוך צבא אלנבי על שחרור ארץ-ישראל מעול התורכים, וחוץ מהגדודים היהודיים מאנגליה

שהיו מורכבים בעיקר מיהודים נתיני-חוץ הגרים בלונדון, שנתחייבו חובת גיוס למרות רצונם, ובראשם עמדו ז'בוטינסקי וג'. רוטשילד, היה הלגיון מורכב ברובו ממתנדבים — שהתגייסו מרצונם החפשי לגדודים יהודיים להילחם על שחרור ארץ-ישראל. המתנדבים האלה באו מארצות הברית של אמריקה ומהארץ גופה (מספר מתנדבים באו גם מארגנטינה). המתנדבים בארץ היו ברובם פועלים חקלאיים ובראשם עמדו אליהו גולומב, רחל ינאית (בן-צבי) ודוב הוז, ואליהם נצטרף משה סמילנסקי מרחובות. בראש המתנדבים באמריקה עמדו שני גולים ארצישראליים שגורשו מהארץ על ידי ג'מאל פחה בראשית המלחמה וראשי תנועת פועלי ציון באמריקה, נ. סירקין, ח. ז'יטלובסקי, פ. רוטנברג ועוד. הגרעין של המתנדבים באמריקה היו חברי "החלוץ" שהוקם באמריקה בראשית המלחמה, ושאיתם המתנדבים היתה לא רק להילחם על שחרור הארץ, אלא גם להשתתף בבנינה לאחר המלחמה, ורבים מהחיילים האמריקנים ששירתו בלגיון נשתקעו בארץ אחרי תום המלחמה והיו בין בוני הסתדרות העובדים וההתיישבות העובדת החדשה. ההתנדבות בארץ היתה כמעט כולה פרי תנועת העבודה וחדורה רעיונות העבודה ומשאתה. את הלך-רוחם של מתנדבי הלגיון בארץ ביטא אז ש. יבנאלי — שהיה בעצמו מהמגויסים לצבא, בדברים הבאים: "רק על ידי יצירת הכוח הלאומי הגלוי, המחנה העברי, אנו נסלול הדרך, נפתח השער ונכשיר התנאים להתהוות הגאולה, לאמור: ל כ י ב ו ש ה א ר ץ ה א מ י ת י ש י ב ו א ע ל י ד י ה ע ב ו ד ה. אנחנו רואים בתנועת ההתנדבות את התגשמותו של רצון העם. מאמינים אנחנו, כי המוני יהודים ינהרו פתאום מתפוצות הגולה להילחם בעד הזכות לבנות בית לאומי לעמם, — בשעת הרת עולמים זו אנחנו קוראים אל העם, כי יגשים את רצונו במעשה רב שכמותו לא נתנסה עמנו מימות הנסיונות האחרונים אשר ניסה להילחם בעד ארצו. לפנינו לא תנועת שוקלי שקלים, כי אם תנועת חלוצים עולים לארצנו אל הנשק. — לא חֲבֵר דורשי דרשות בעד העם ובמקום העם, כי אם עם ממש המוכן להגן על זכויותיו במזרז חי, במחיר אשר על הבורסה ההיסטורית ערכו אינו יורד לעולם. כל איש ואיש מן הלוחמים יתקשר לארץ-ישראל במשך עבודתו בצבא בקשרים אשר לא

ינתקו. אלפים ורבבות מצעירינו יעברו את הארץ. בעשרות ומאות ערים וכפרים, חרבים ומיושבים, שלא דרכה בהם רגל יהודי זה שנים ויובלות, יתפשטו בני המחנה העברי, והדגל העברי מגפנף לפניהם. הם יעלו על הרי השומרון והגליל, ירדו אל ערבות הירדן, הם יחנו בגלעד, בבשן ובחורן. הם יכירו כל הר וגבעה, כל נחל וכל ואדי — הם יראו בעיניהם את כל הקרקעות המעובדים והבלתי מעובדים שבארצנו. המחנה העברי בהתנדבו לעבודת הצבא, מתנדב באותה שעה לעבודת התחיה בארצנו. — עם יצירת המחנה העברי הלוחם, יוצר גם מחנה עברי עובד. הא בהא תליא. — אחרי הקריאה: לעלות להתנדב לצבא, תצא מאתנו הקריאה: לעלות ולאחוז בפטיש ובמעדר; לסלול הדרכים, לעבד הקרקעות. — כל איש צבא יהודי במחנה העברי מגשים את רעיון המשיח.

רחל ינאית שדרשה אז גם השתתפות נשים בצבא ביטאה אותו דבר במלים קצרות: „אנו הולכים מן העבודה דרך הנשק אל העבודה! כזה היה דגל השומר“; „בדרך הכוח אל העבודה“, — אחרי גדוד הנשק בחזית מסתדר גדוד העבודה מאחורי החזית.

שאיפות אלו של המתנדבים נשאו פרי, והלגיונרים היהודים נמצאו אחרי גמר המלחמה ופירוק הגדודים בין בוני עמק יזרעאל ועמק חפר והגליל כשם שהיו הכוח המניע הראשי בארגון ההגנה ומפעליה בין שתי מלחמות העולם.

ג

בתקופה זו שבין שתי מלחמות העולם לא היתה ההגנה כבימי „השומר“ בידי אנשי מקצוע שהתייחדו לשמירה ולהגנה, — אלא חלק אורגני של חיי ההתישבות. כל מתישב היה למעשה איש־ההגנה, והפריש מזמנו החפשי, לאחר עבודתו בשדה, ברפת או בחצר, שעות לאימונים בנשק. עד הקמת חיל הנוטרים במהומות של שנות 39—1936 לא היה קיים בארץ ארגון מקצועי של מגינים, המקדישים כל זמנם לתפקיד זה. ההגנה היתה משולבת בחיי המתישבים והאיכרים בקיבוצים, במושבות ובמושבים, ובחיי הפועלים, עובדי המשרד ואחרים בעיר.

זמן מה, מיד אחרי הכרזת בלפור והקמת שלטון בריטי בארץ, היו אפילו סבורים שלא יהיה צורך בהגנה יהודית מיוחדת, כי הארץ נמצאת עכשיו תחת שלטון נאור, יעיל וידידותי, שהתחייב לסייע להקמת הבית הלאומי לעם היהודי בארצו. אולם מאורעות תל-חי והפרעות בירושלים בשנת 1920 הוכיחו שאין לסמוך על שלטון זר — אף אם הוא נושא אתו בשורות והבטחות טובות. מגיני תל-חי היו אנשי התישבות, ומגיני ירושלים היו אנשי עבודה ותלמידים.

בתקופה שבין שתי מלחמות העולם התרחבה ההגנה והקיפה את כל הארץ וכמעט כל החוגים בשוב. למעשה היתה ההגנה המסגרת היהודית היחידה שלא היו בה כל מחיצות מעמדיות, עדתיות ומפלגתיות — ומבחינה זו היתה דומה לגמרי לצבא-ההגנה לישראל. תפקידה היה להגן על כל יהודי ועל כל ישוב יהודי — ושורותיה היו פתוחות במידה שווה לכל יהודי בארץ. ואמנם בשורות ההגנה נפגשו בני עדות שונות ובני מפלגות מתנגדות מתוך חברות-מגן נאמנה ועמוקה. ולא היה בארץ עוד ארגון כארגון ההגנה שחינך לאחדות יהודית. בפועל היה רוב בנינה ורוב מנינה של ההגנה אנשי עבודה והתישבות. ודבר זה אינו מקרה — באשר האדם הנוטע בעצמו את העץ וחורש את האדמה ובונה כמו ידיו את הבית — יגן בגופו על פרי עבודתו ויצירתו ולא ימסור תפקיד זה לזרים.

האפשרויות המקצועיות של ההגנה מבחינות אימון וציוד היו בהכרח מוגבלות בימי השלטון הבריטי — כי ההגנה היתה בלתי ליגאלית. יכלו לאמן יחידים וקבוצות קטנות — אבל אי-אפשר היה לאמן גדודים, ואפילו לא פלוגות, והאימון הקיבוצי בהגנה הגיע רק עד דרגת אימון מחלקות. הגבלות קשות אלו חלו כמובן גם על הזיון. יכולנו לייצר ולהשיג נשק קל: רובים, מקלעים ומרגמות קלות, — אבל לא היתה כל אפשרות לרכוש נשק כבד: תותחים ומרגמות כבדות וודאי לא טאנקים, מטוסי קרב וכדומה. אי אפשר היה ליצור כוח אווירי וימי; אולם המסגרת הספיקה לצרכי ההגנה בימים ההם — התגוננות מקומית, בעיקר בפני כנופיות. ולהתגוננות זו היו מוכשרים המתישבים גם כשהמשיכו לעסוק כל זמנם במשקם. לפני מלחמת העולם נעשו נסיונות ראשונים להקים מעין כוח צבאי

נייד, פלוגות שדה (פו"ש), כלומר פלוגות שאינן קשורות למקום, והן מקבלות אימון-שדה לפעול ביחידות יותר גדולות ומיועדות להגנה מחוזית או גם ארצית. גם יחידות אלו של פו"ש היו בעיקרן מורכבות ממתישבים ואנשי עבודה, שהפרישו רק חלק מצער מזמן עבודתם לאימונים.

ד

במלחמת העולם השנייה התקדמו כמה שלבים בגיוס כוחות-מגן וברכישת נסיון צבאי.

התקרבות האויב הנאצי למבואות הארץ במזרח הקרוב הביאה לידי שיתוף פעולה יותר אמיץ בין כוחות ההגנה ובין הצבא הבריטי — על אף המדיניות העוינת של הספר הלבן. מתוך עזרת הפיקוד הבריטי הוקמו אז בתוך מסגרת ההגנה — שלא יצאה גם אז להלכה מתחומים בלתי ליגאליים, פלוגות מחץ מיוחדות (פלמ"ח) שקיבלו אימון נמרץ במעשי חבלה ושהיו מיועדות לחבל באויב אם יצליח לפלוש לארץ.

גם פלוגות אלו לא היו מגויסות כל זמן לצרכי אימון בלבד — אלא צירפו אימונים ועבודה חקלאית כאחת, וחצי זמנם היה נתון לעבודה והכשרה חקלאית במשק, וחצי זמנם — לאימון אינטנסיבי צבאי, שמעשי חבלה, סיור וחישול כוח הסבילות הגופנית תפסו בו המקום הראשי. זו היתה היחידה הראשונה בהגנה שהקדישה עד כדי שבועיים בחודש לאימונים בלבד ועמדה כל שעה וכל רגע לפקודת ביצוע, והיתה מהיחידות המאומנות ביותר בשורות ההגנה שמחוץ לצבא; גם בתוך הפלמ"ח היו האימונים וחיי ההגנה צמודים למעשה בחיי עבודה והתישבות.

שלב נוסף בהתקדמות כושר האימונים והיכולת הקרבית של כוח-המגן שלנו היה בהקמת היחידות הצבאיות היהודיות במלחמת העולם השנייה. יחידות אלו הוקמו בתוך מסגרת הצבא הבריטי, אבל היתה להן עצמאות פנימית במידה לא קטנה וזיקה מתמדת ואמיצה לארגון ההגנה בארץ. גולת הכותרת של יחידות אלו — היתה הבריגאדה העברית (חטיבה יהודית לוחמת — בקיצור חי"ל), שהוקמה במחצית השנייה של מלחמת העולם הודות להתערבותו האישית של וינסטון צ'רצ'יל, ומתוך מאמצים מתמידים

ועקשניים של מנהל המחלקה המדינית בסוכנות היהודית, משה שרתוק. ביחידות אלו ניתנה לנו אפשרות של אימון צבאי רב-צדדי, ביחידות לוחמות ויחידות שירות, לרבות תותחנים, צי וחיל-אוויר.

בפעם הראשונה יכלו אלפים מבני הארץ להתאמן אימון צבאי גלוי וכמעט מלא (מגויסינו בצי ובחיל-התעופה הבריטי נתקלו בהגבלות מסוימות), גם בנשק קל וגם בנשק כבד, ולא במחלקות, אלא בפלוגות, גדודים וגם בחטיבה (בריגדה) שלימה.

רק קצרי-ראות בתוכנו התנגדו אז להתנדבות בני הארץ ליחידות הצבאיות המשרתות מחוץ לגבולות ארץ-ישראל — באשר היא מסכנת, כביכול, את כושר התגוננותנו בארץ. תפיסה זו היתה מוטעית. אף מעשה אחד שנעשה עד אז לא קידם ולא הגביר כושר התגוננותנו — כמעשה התנדבותם של עשרים וחמשת אלפים צעירים וצעירות מבני הארץ ליחידות היהודיות בצבא הבריטי. זה לא היה החיובי היחיד במפעל התנדבות זה. התנדבות זו היתה מחויבת לגופה: התנדבות למלחמה נגד היטלר. היינו בושים ונכלמים לדורות אילו במלחמת העולם השנייה לא היו יהודי ארץ-ישראל משתתפים כראוי עם בעלות הברית (אנגליה, רוסיה, אמריקה) במיגור השלטון הנאצי. מיהודי כל הארצות נשללה הזכות להילחם כיהודים באויב האיום ביותר שקם לעם ישראל בעולם. מאות אלפים יהודים שומה היה עליהם להילחם בעילום שם, כאמריקנים, רוסים, אנגלים, אולם מיליוני היהודים שהושמדו על-ידי תלייני היטלר — הומתו כיהודים; נשרפו, נטבחו, נתלו, נקברו חיים — אך ורק באשר היו יהודים. אבל אף אחת מהאומות שקמו נגד היטלר לא נתנה ליהודים בארצות מגוריהם להילחם כיהודים, ביחידות יהודיות, תחת דגל יהודי. זכות גדולה ויחידה זו ניתנה רק ליהודי ארץ-ישראל — והיינו חוטאים לששת המיליונים שנשרפו על-ידי הנאצים, היינו חוטאים למאות אלפי החיילים היהודים במחנות בעלות הברית, היינו חוטאים להיסטוריה היהודית אילו לא היינו נאחזים בהזדמנות יחידה זו שניתנה ליהודי ארץ-ישראל — ליהודים במולדתם — להילחם בהיטלר כיהודים. היחידות היהודיות שנלחמו במדברות אפריקה הצפונית, באיי יוון, בצרפת, באיטליה ובכל מקום אחר נגד קלגסי הנאצים, עשו שליחות קדושה של המרטירולוגיה

היהודית ונקמו — במקצת — את הדם השפוך של המוני ישראל לא רק בימינו אלא בכל הדורות.

ה

ליחידות היהודיות במלחמת העולם נודעה גם חשיבות אחרת: פגישת ארץ-ישראל הלוחמת עם תפוצות הגולה ועם שארית הפליטה. כל השנים היתה ארץ-ישראל שולחת שליחים לגולה — כהמשך ל"משולחים" שהיו באים בדורות הקודמים לתפוצות הגולה וממשיים את הקשר שבין העם והארץ. לשליחויות החדשות היה ערך חינוכי. הן הביאו לעם בגולה את בשורת המפעל של ראשית התגשמות הציונות. הפעם ניתנה הזדמנות ליהדות הגולה להיפגש לא עם שליחים שכוחם בפה — בהסברה, בתעמולה, בסיפור, בהוכחה, אלא גם במפעל עצמו. באחד מגילוייו העליונים, בגילוי של ארץ-ישראל הלווחמת. — רק מי שראה בעיניו את המחנות של שרידי הטבח בגרמניה ובאבסטרסה, ידע להעריך מה היתה בשבילם הפגישה עם החיילים היהודים מהארץ, עם אנשי הבריגאדה. והוא הדין לגבי כל קיבוצי היהודים באירופה שנפגשו עם חיילינו ויחידותינו בשעת המלחמה ולאחריה. הייתי במקרה בניו-יורק כשבאו לשם ששה חיילים מאחד הגדודים שנצטרפו אחר כך לבריגאדה היהודית — לא היה כחג הזה לשני מיליוני היהודים שבניו-יורק. פגישה זו נתנה ליהודים הרגשת-שוויון, זקיפת-קומה, הרמת ערך עצמם, אמונה בכוחם. פגישה זו נתנה הרבה גם לאנשי הבריגאדה, שרבים מהם באו דרך הצבא באופן זה בפעם הראשונה בחייהם במגע עם יהדות הגולה.

אולם קשה להעריך כראוי מה נתנו היחידות במלחמת העולם השנייה לכושר התגוננותנו במלחמה זו. עוד בטרם היינו עצמאיים, כשעוד שלטון המנדט בארץ, נתקפנו על ידי כנופיות צבאיות מהארצות השכנות, ולמחרת הכרזת עצמאותנו, ב-15 למאי, פלשו לארץ צבאות סדירים מחמש מדינות שכנות. היו לנו אלפי חברים אמונים בהגנה, פלוגות חי"ש ופלמ"ח שידעו לעמוד בפני כנופיות, אבל לא היה לנו חיל שקיבל אימון צבאי והיה לו נסיון קרבי של צבאות סדירים.

חמישה חדשים וחצי — מראשית דצמבר ועד אמצע מאי, עמדנו במערכה כשורים שולטים בארץ ומונעים מאתנו את חופש ההתאמנות וההזדויות, וביום תקומת המדינה הוצגנו בפני התקפה מקובצת של כל מדינות ערב. כיצד עמדנו במבחן זה וכיצד הלכנו מנצחון לנצחון? כיצד הוקם, אורגן ואומן צבא-הגנה-לישראל שעשה החיל הזה? — שלושה היו שותפים למעשה מופלא זה: א. הנסיון והמסירות של חברי ההגנה במשך עשרות שנים, מימי "השומר" ועד צבא הגנה לישראל. ב. אלפיים-שלושת אלפים אנשי פלמ"ח שהספיקו לקבל אימון יותר מעולה משאר חברי ההגנה. ג. אלפי החיילים והקצינים ששירתו ביחידות היהודיות וביחוד בבריגאדה העברית, שרכשו נסיון צבאי-קרבי ואימון אדמיניסטרטיבי וטכני ביחידות הלוחמות וביחידות השירות. בלי חיילים וקצינים אלה ספק אם היינו מסוגלים להקים צבא הגנה לישראל בזמן כה קצר ובשעה כה טרופה. להתנדבותנו למלחמת העולם השנייה, יש חלק לא קטן בהצלחת הישוב ובכיבושים שכבשנו עד עכשיו. לה חלק הארי באימונו ובהכשרתו של צבא ההגנה לישראל.

1

בפעם הראשונה בתולדות הישוב הועמדנו השנה בפני מלחמת הקיום והחירות. כמה וכמה פעמים היינו צריכים להתגונן מפני התקפות חוץ — השנה הועמדנו בפני מלחמה טוטאלית. הכל שועבד וגויס לצרכי המלחמה — כוח האדם, משק, הון, מדע; כי הכל הועמד בסכנה. וכל עוד השלום לא הובטח — ישלוט בנו צו המלחמה, הצורך המלחמתי. אולם המלחמה אינה מטרה. לא נחיה על מלחמות — גם לא על נצחונות של מלחמה. לא רצינו גם במלחמה זו, כמו אותה עלינו — וכמובן שלא נרתענו, ואני מאמין — לא נירתע אף פעם. וכשנלחמנו — ניצחנו, וכשנוכרח להוסיף להילחם, אני מאמין — ננצח שוב. אבל פנינו לא למלחמות ולא לנצחונות. עוד עכשיו צרכי הצבא והמלחמה קודמים לכל, ואין דבר אשר נחסוך מאתנו למען הנצחון. אבל הנצחון הוא רק אמצעי ולא מטרה. המטרה היא — בנין הארץ וקביוצ גלויות וחיי חירות, עצמאות ושוויון. הצבא שיחרר את הנגב ואת הגליל — אבל לא בכוח צבאי בלבד נחזיק

בנגב ובגליל. לחמנו על ארצנו — לבנותה ולהיבנות בה. נצחוננו המכריע יבוא אך ורק מכוח העליה וההתיישבות.

גם אחרי בוא השלום ניוזק לצבא. כל עוד לא תתם סכנת מלחמה בעולם וגוי אל גוי ישא חרב — יהיה שומה עלינו להבטיח שלום המדינה בכוח הנשק הישראלי. יתכן שנכניס שינויים מרחיקי-לכת במבנה הצבא שלנו, וצבא הגנה לישראל ישתנה תכלית שינוי, לאחר גמר המלחמה. מדינה שנועדה בשורה הראשונה לקליטת עליה רבתי ובנין נשמות הארץ לא תוכל להחזיק צבא סדיר גדול בתמידות. בימי שלום לא יהיה צורך להחזיק צבא רב כזה, אבל אין זאת אומרת שאנו נוכל להקטין או להחליש את יכולתנו הצבאית — גם לאחר בוא השלום. בטחוננו יושבת לא רק על כוח — אלא גם על מדיניות של שלום וידידות עם שכנינו. ממשלה ישראלית שלא תעשה מאמצים מתמידים ונמרצים לחיזוק יחסי השכנות הטובה בינינו ובין מדינות ערב — תתכחש לחובתה החיונית ותתחייב בנפש האומה. ברית יהודית-ערבית אינה סיסמה יפה לעתיד רחוק — אלא אפשרות ממשית וקרובה. יתר על כן — היא צורך חיוני גם לעם היהודי וגם לעם הערבי. בלי ברית זו לא ישיגו מדינות ערב את עצמאותן הממשית ולא ישתחררו מתלות כלכלית ופוליטית במעצמות זרות. גם ישראל לא תשכון לבטח בלי ברית זו וגם התפתחותה הכלכלית תעוכב בלי זיקת גומלין למדינות השונות. אולם, גם עם היפוך השלום וקיום ברית ידידות עם השכנים, שומה על מדינת ישראל כוונות יעילה ומתמדת להתגוננות בכל שעה.

שני מכשולים כבדים יעמדו בפני כוונות זו: (א) העובדה ההיסטורית שמדינת ישראל תהיה תמיד קטנה בהרבה מיריביה האפשריים. (ב) מרכז הכובד של מאמצי המדינה יהיה מן ההכרח בקליטת העליה ובפיתוח הארץ. במלחמה זו הקימונו את הצבא על חשבון הפעולה המשקית וגייסנו כמעט את כל כוח האדם המוכשר לשאת נשק. שני הדברים האלה לא יתכנו לאורך ימים. נתגבר על שני המכשולים הנזכרים רק אם מצד אחד נמצא דרך לתת לצבאנו את האימון המעולה והמשוכלל ביותר והציוד הצבאי המתאים, באופן שאיכותו העליונה של הצבא תפצה את כמותו הפחותה, ואם מאידך גיסא נצליח לאמן את כל העם, בכל הגילים הראויים לשאת נשק, ולהכשיר אותו

לעמוד בשער, מבלי שנעקור אותו למעלה מהמידה מעבודתו המשקית השוטפת. רק בשני אלה: בהכשרת העם כולו להתגוננות יעילה ומתן אימון וציוד מעולה ומשוכלל למתגוננים — נבטיח כוונות צבאית יעילה של מדינת ישראל.

ז

המגמה המרכזית בבנין הצבא שלנו לעתיד תהיה מזיגה מאכסימלית של כושר העבודה המשקית עם כושר ההתגוננות הצבאית גם בחינוך הדור הצעיר וגם בעיצוב חיי-הכלל. רק מעטים ככל האפשר יפרשו מחיים ציביליים ויקדישו כל ימיהם וכל מרצם וכשרונותיהם לתורת הצבא בכל ענפיה — ביבשה, בים, באוויר. מעטים אלה יבחרו מתוך טובי הכשרונות האינטלקטואליים ובחירי הסגולות הנפשיות, רק מאלה שיהיו ראויים גם להתמחות מקצועית עליונה וגם לכושר פיקודי וקרבי כאנשי מעלה ומופת.

מלבד סגל מצומצם ומובחר זה שיקדיש עצמו כולו לתורת הצבא ומלאכתה — יהיה צורך לחנך כל נער ונערה לשאת נשק ולעמוד במערכה, וכל איש ואשה יהיו חייבים עד גיל 50 או 55 בשירותי-מגן בשעת חירום — מבלי שיעקרו מחיהם הציביליים בשעת שלום, אלא לאימונים קצרים מדי שנה בשנה, בערך לפי השיטה הנהוגה בשווייץ שתותאם לתנאים המיוחדים של מדינת ישראל.

חיל-מגן עממי, שאימונו מתחיל בגיל הצעיר ביותר בבית-ספר, כחלק אורגני של החינוך הכללי, ונמשך כל חיי הבהרות מתוך שילוב מלא בחיי העבודה והמשק, ובראשו סגל מומחים מקצועיים. — רק סידור זה יהלום את צרכי הבנייה והבטחון של מדינתנו.

אולם בטחון המדינה לא יושגת אך ורק על כוחות המגן הצבאיים. דרכי התיישבותנו יקבעו את בטחון המדינה לא פחות משיטות בנין הצבא. רק התיישבות חקלאית צפופה לאורך הגבולות — שלשלת של משקים בצפון הארץ, על חוף הים, לאורך הירדן, בערבות הנגב, — תשמש תריס נאמן ביותר לבטחון הארץ מפני התקפות חוץ. לא ביצורי-אבן דוממים, אלא חומת אדם חיה, עובדת ויוצרת — החומה האחת שאינה נרתעת ונפגעת

מכלי משחית של האויב — יש ביכלתה לשמור על גבולות הארץ. הבנין המבוצר ביותר אפשר לקעקע ולערער במכשירי חבלה מתוקנים ומשוכללים. אולם כל כלי משחית לא יצלח על בני-אדם עזי רצון ורוח, השומרים ומגינים על קדשי-חיהם ופרי עמלם.

שיחררנו הנגב והגליל; הגליל — כולו, הנגב — רובו. ויש סיכוי שנשחרר עוד. אולם עדיין לא יישבנו אותם — לא הנגב ולא הגליל. לא מספיק לגרש את הפולש הזר — עלינו להכניס את המתישב העברי. אין כיבוש של קיימא — אלא בבנין. בנגב יש לנו רק רצועה דקה ודלילה של מתישבים בפינה אחת בלבד — בנגב הצפוני המערבי. כל ארץ אדום, מבאר-שבע ועד ים-המלח, כל שטח הערבה — ריקים ושוממים. בלי רשת של ישובים במרחבים אלה — אין אחיזתנו בנגב מובטחת. ישובים אלה מן ההכרח צריכים למזג בתוכם גם כושר-בנין וגם כושר-מגן. הנגב יהיה המבחן העליון של כושר הביצוע של הצינות. — כאן צפונות אפשרויות רבות-היקף שכמותן אין בשום שטח אחר בארץ. יישוב הנגב לא יעשה בן-שנה, זהו מפעל לדורות: מפעל של השבחת קרקע, של השקאה, של סלילה, של קידוח, של בנין ערים, של תחבורה, — ואם נגיע לאילת — גם של ספנות ודיג. אולם צעדים ראשונים יש לעשות בהקדם האפשרי.

המשלטים שלנו בנגב צריכים להישאר משלטים צבאיים — עוד הרבה זמן נצטרך להגן על חבל זה בכוח נשקנו, אבל לא מספיק משלט צבאי בלבד: כל מקום שאפשר להזרים מים דרך צינור או שיש מעין טבעי — צריך ליהפך מיד לישוב חקלאי של חיילים.

גם בגליל לא נחזיק בכוח צבאי בלבד. לאורך גבול הלבנון יש להקים שלשלת של ישובים צבאיים-חקלאיים, לאורך שפת הים מראש הנקרה עד עכו — שורה של כפרי דייגים. ומגוש חלב ועד שפרעם יש לבנות חומת ישובים יהודיים.

זוהי המלאכה הגדולה הצפויה לנוער היהודי עם גמר המלחמה — אם היא עומדת להיגמר בקרוב, ושיש לעשותה גם לפני בוא השלום — אם השלום יאחר לבוא. ויש להמשיך בה ביתר שאת אחרי בוא השלום.

צרכי המלחמה השתלטו בהכרח על כל חיינו ונאלצנו להפקיר משקים ומפעלים ולימודים ועבודות יקרות למען גיוס יכולתנו הקרבית — ועד הנצחון הסופי נעדיף צרכים אלה על פני כל דבר אחר בלי יוצא מן הכלל. אולם גם בסערת הקרב לא נשכח המטרה שלשמה אנו נלחמים, ונשמור על תאי-משקנו, כושר יצירתנו, יכולתנו המיישבת וגרעיני ההתישבות תוך כדי המלחמה — למען נוכל להסתער בתנופה יוצרת גדולה מיד לאחר תום המלחמה להרחבת התישבותנו בדרום ובצפון, במזרח ובמערב.

ח

זוהי המשימה המיוחדת של גרעיני ההתישבות המגויסים בנח"ל — מיזוג אימון וכושר צבאי עם הכשרה חקלאית והתישבות. אין זה רעיון חדש — ביוזמים ובלא-יוזמים אחזו ברעיון זה הלכה למעשה כל גלי ההתישבות, ממייסדי פתח-תקוה וראשון-לציון, דרך "השומר", ההגנה, פלמ"ח, עד נח"ל. הנסיבות נשתנו במשך שבעים שנה אלו, דרכי הביצוע הותאמו מזמן לזמן לצרכים ולתנאים המתחדשים, כל דור למד מאלה שקדמו לו — מכיבושי ומכשלונותיו גם יחד, והוסיף נופך משלו.

כל אחד בזמנו סבור היה שהוא הגיד המלה האחרונה והגיע לשיא. אבל החיים אינם קופאים על שמריהם ו"השומר" וההגנה ופלמ"ח היו רק שלבים בסולם התקדמותנו, וכולם נתמזגו עכשיו בצבא-הגנה לישראל, שירש את רעיון "השומר" — מיזוג הגנה והתישבות. ואין לראות גם בנח"ל את "המלה האחרונה" בהתפתחות מגמה היסטורית זו שבהתישבותנו. כי מה שדרוש לנו למלחמת קיומנו וגידולנו הוא לא רק נוער חלוצי לוחם — אלא עם חלוצי לוחם — ועובד. עד שמוסדות עולם ישתנו ויקום חזון אחרית הימים של נביאי ישראל, "ולא ישא גוי אל גוי חרב", יהיה מוטל על האומה כולה, מנער ועד זקן, מאיש ועד אשה, להיות בבוני הארץ ומגיניה. המיזוג ההולם והקולע של שני תפקידי-יסוד אלה, — בנין והגנה, — זוהי המשימה של נח"ל שיש להפכה למשימה של כל צבא הגנה לישראל, ואחר כך למשימה של כל עם ישראל.